

Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Návrh na prohlášení konkursu

(1)

Právo na náhradu škody ve výši rozdílu mezi částkou, které by se věřiteli společnosti s ručením omezeným dostalo na úhradu jeho pohledávky v konkursu vedeném podle zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), kdyby jednatel společnosti s ručením omezeným včas podal návrh na prohlášení konkursu na její majetek, a částkou, kterou věřitel na úhradu své pohledávky v konkursu obdržel, je v případě, že smlouva o postoupení pohledávky neurčuje jinak, právem spojeným s postoupenou pohledávkou (§ 524 odst. 2 obč. zák.), bez zřetele k tomu, že odpovědnost za škodu se vyvozuje vůči jiné osobě (jednateli) než vůči společnosti s ručením omezeným (dlužníku postoupené pohledávky).

Má-li být náhrada škody ve formě peněžitého plnění poskytnuta v rozsahu, v němž se pohledávka věřitele vůči jeho dlužníku stala nedobytnou v důsledku porušení povinnosti podat včas návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka podle zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), pak dnem, kdy taková škoda vznikla (nejpozději mohla vzniknout), je den, kdy byl skutečně podán návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Od tohoto dne totiž již případný pokles míry uspokojení věřitelovy pohledávky z majetku dlužníka nelze odvozovat od porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. *(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2014, sp. zn. 29 Cdo 2735/2012, uveřejněný pod číslem 103/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.2735.2012.1)*

Související judikatura

V souvislosti s uvedeným rozhodnutím Nejvyššího soudu předkládáme následující judikaturu k jednotlivým dílčím otázkám v rozhodnutí předstřených.

Zde uvádíme vybranou judikaturu k právům spojeným s postoupenou pohledávkou.

■ Příslušenstvím postoupené pohledávky se rozumí úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím vymáháním. Pod slovním spojením „práva s pohledávkou spojená“ se rozumí zejména práva věřitele na zajištění pohledávky (např. zástavní právo, které zajišťuje postoupenou pohledávku), právo na soudní uplatnění pohledávky (nárok) včetně oprávnění exekučně ji vymoci. Nelze jím však rozumět právo vyplývající ze zcela odlišné právní skutečnosti vůči odlišnému dlužníku, které má k převáděné pohledávce pouze ten vztah, že vyplývají ze skutkově spolu souvisejícího právního úkonu a protiprávního jednání.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2012, sp. zn. 33 Cdo 2164/2010, ECLI:CZ:NS:2012:33.CDO.2164.2010.1)

■ Postoupením přechází pohledávka na nového věřitele v té podobě, v jaké v okamžiku postupu existovala, včetně tzv. vedlejších práv, i když nejsou ve smlouvě o postoupení pohledávky výslovně konkretizována. Není přitom rozhodné, zda právo spojené s postoupenou pohledávkou je či není samostatně uplatnitelné. S pohledávkou tedy přechází na postupníka i právo na smluvní pokutu, nebylo-li sjednáno něco jiného.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005, uveřejněného pod číslem 80/2007 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2006:32.ODO.473.2005.1)

Zde uvádíme vybranou judikaturu k povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu.

■ Odpovědnost osob uvedených v § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 za porušení povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka je obecnou občanskoprávní odpovědností za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit.

Skutečnou škodou, jež věřitelům může vzniknout tím, že nebyl podán návrh na prohlášení konkursu, ač se tak mělo stát dle § 3 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007, se rozumí rozdíl mezi částkou, jíž by se věřitelům dostalo na úhradu jejich pohledávek v konkursu, kdyby návrh byl podán včas, a částkou, kterou nakonec na úhradu svých pohledávek

v konkursu obdrželi; to platí i pro věřitele, jejichž existující pohledávky v době, kdy měl být podán návrh na prohlášení konkursu, ještě nebyly splatné. U věřitelů, jejichž pohledávky vznikly až v době prodlení osob uvedených v § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 se splněním povinnosti podat návrh na prohlášení konkursu, se takovou škodou rozumí rozdíl mezi tím, co dlužníku zbývá splnit věřiteli v době, kdy je návrh na prohlášení konkursu podán, a částkou, kterou věřitel posléze obdržel v konkursu na úhradu této pohledávky.

Žaloba o náhradu škody opírající se o úpravu obsaženou v § 3 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 nemůže uspět, nebyl-li návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo návrh na vyrovnání vůbec podán a nebyl-li na základě takového návrhu (lhostejno, zda podaného dlužníkem nebo věřitelem) osvědčen úpadek dlužníka prohlášením konkursu na jeho majetek, povolením vyrovnání, případně zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 29 Odo 1220/2005, uveřejněného pod číslem 33/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.1220.2005.1)

■ U představenstva akciové společnosti stíhá povinnost podat (jménem akciové společnosti) návrh na prohlášení konkursu na majetek akciové společnosti podle ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. prosince 2007 i každého člena představenstva (bez zřetele k tomu, zda je v intencích § 191 odst. 1 věty třetí obč. zák. oprávněn jednat jménem akciové společnosti).

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2683/2008, ECLI:CZ:NS:2010:29.CDO.2683.2008.1)

Odporovatelnost

(1)

„Majetkem“ ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007) se rozumí souhrn majetkových hodnot (věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných hodnot) náležejících dlužníku v době, kdy učinil právní úkon.

Je-li dlužník podnikatelem, je závazek, který na sebe převzal právním úkonem v období rozhodném pro uplatnění zákonné neúčinnosti podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007), „nepřiměřený“ dlužníkovu „majetku“ [ve smyslu § 15 odst. 1 písm. d) tohoto zákona] tehdy, jestliže se zřetelem ke stavu tohoto majetku a k obvyklým obchodním příležitostem dlužníka (k očekávanému výnosu z podnikatelské činnosti dlužníka) v době, kdy právní úkon učinil, nelze důvodně předpokládat, že přejímaný závazek bude včas (v době splatnosti) a řádně splněn.

(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. srpna 2014, sp. zn. 29 Cdo 902/2012, uveřejněný pod číslem 19/2015 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:29.CDO.902.2012.1)

Související judikatura

■ Spory z odpůrčích žalob podle § 16 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, podaných za trvání konkursu na majetek úpadce (dlužníka) správcem konkursní podstaty nebo některým z konkursních věřitelů, jsou spory vyvolanými konkursem (incidenčními spory). K projednání a rozhodnutí těchto sporů je proto podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. t) o. s. ř. v prvním stupni věcně příslušný krajský soud.

(právní věta stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2007, sp. zn. Opjn 8/2006, uveřejněného pod číslem 74/2007 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek)

■ Cílem odporovatelnosti právního úkonu jako institutu konkursního práva je podle Vrchního soudu v Olomouci dosáhnout neúčinnosti právního úkonu dlužníka vůči všem konkursním věřitelům a dosáhnout tak stavu, jenž je jinak důsledkem zákonné neúčinnosti právního úkonu podle § 15 zákona o konkursu a vyrovnání, v případech, kdy podmínky, za kterých je právní úkon neúčinný ze zákona, splněny nejsou. Tomu odpovídá, že podle § 16 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání jsou k podání odpůrčí žaloby aktivně věcně legitimováni pouze konkursní věřitelé (z titulu podané přihlášky nebo z jiného důvodu, pro který jsou zákonem považováni za konkursní věřitele) a správce konkursní podstaty (z titulu svého ustavení konkursním soudem). Odtud podle Vrchního soudu v Olomouci plyne, že spor zahájený odpůrčí žalobou správce konkursní podstaty podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání má původ v konkursu, slouží k úpravě konkursních poměrů a k dosažení cíle

konkursu, a jde tak o spor vyvolaný konkursem. Kdyby konkursu nebylo, nemohlo by k takovému sporu dojít již proto, že aktivní věcná legitimace správce konkursní podstaty se neodvíjí od aktivní věcné legitimace úpadce, který by proti osobě, v jejíž prospěch učinil odporovatelný právní úkon, žalobu podle § 42a obč. zák. nemohl podat.

Pro odpověď na otázku, zda zrušením konkursu odpadne bez dalšího i důvod k vedení sporů z odpůřících žalob podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání, je především nezbytné zjištění, zda a jakým způsobem jsou po zrušení konkursu pro věřitele využitelné výsledky sporů o odpůřících žalobách podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání, pravomocně skončených za trvání konkursu. Právní teorie (srov. opět výše citované dílo V. Steinera, s. 116–117) vychází z toho, že správce konkursní podstaty uplatňuje odpůřící právo v zájmu všech (konkursních) věřitelů, přičemž z dikce § 16 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání se podává, že ač podání odpůřící žaloby podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání konkursním věřitelem bude zpravidla motivováno jeho vlastním (do jisté míry „sobeckým“) zájmem, také on úspěchem ve sporu rozmnožuje konkursní postatu ku prospěchu všech (konkursních) věřitelů. Jinak řečeno, ač správce konkursní podstaty nebo konkursní věřitel vede takový spor (jako žalobce) svým jménem, úspěšný výsledek sporu jde „na účet konkursní podstaty“ a tedy ku prospěchu všech konkursních věřitelů (zakládá se tím právo všech věřitelů podílet se – v mezích daných výší a pořadím jejich pohledávky v konkursu – na výnosu zpeněžení majetku takto navráceného do konkursní podstaty). U majetku, který má být do konkursní podstaty navrácen v naturální podobě (typicky u věcí), správce konkursní podstaty práva k němu nabytá v důsledku sporu o odpůřící žalobě realizuje soupisem (vlastníkem věci formálně zůstává žalovaný z odpůřící žaloby). Není-li v průběhu konkursu takový majetek zpeněžen, navrácí se zrušením konkursu do dispoziční sféry vlastníka (žalovaného z odpůřící žaloby). Pravomocné rozhodnutí o odpůřící žalobě podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání však vůči této osobě působí i nadále (žádné ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání nebo jiného předpisu zákonné síly je nevylučuje), s účinky přisuzovanými obecně rozhodnutí soudu vydanému na základě žaloby podle § 42a obč. zák. (srov. k tomu rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 26/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 26/2000“). Působí-li takové rozhodnutí za trvání konkursu ve prospěch všech konkursních věřitelů (bez zřetele k tomu, že odpůřící žalobu podle § 16 zákona o konkursu a vyrovnání podal jen některý z nich nebo že ji podal jen správce konkursní podstaty), pak odtud plyne závěr, že po zrušení konkursu jsou z takového

titulu oprávněnými pro účely výkonu rozhodnutí nebo exekuce všichni, kdož v době zrušení konkursu byli konkursními věřiteli.

(z odůvodnění stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2007, sp. zn. Opjn 8/2006, uveřejněného pod číslem 74/2007 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek)

■ Není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty (majetek, na který bude prohlášen konkurs), tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do podstaty v důsledku neúčinných úkonů dlužníka (úpadce).

Do konkursní podstaty náleží nejen majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu [včetně nemovitostí, které před prohlášením konkursu dlužník převedl na jiné osoby, jestliže katastrální úřad do prohlášení konkursu nerozhodl o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí, a bez ohledu na to, že návrh na zápis vkladu byl podán ještě před prohlášením konkursu 4)] nebo kterého nabytí za konkursu (tj. majetek v jeho vlastnictví). Z ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) věty druhé, § 15 a § 16 zákona vyplývá, že do konkursní podstaty patří rovněž takový majetek, jehož vlastníkem je sice osoba odlišná od úpadce, avšak právní úkony dlužníka (úpadce), týkající se tohoto majetku (na jejichž základě dlužník tento majetek pozbyl ze svého vlastnictví), jsou vůči věřitelům (konkursním věřitelům) neúčinné (buď na základě zákona, nebo na základě rozhodnutí soudu vydaného ve smyslu ustanovení § 42a o. z.).

Není proto vyloučeno, aby soud prohlásil konkurs, i když bude zřejmé, že dlužník žádný postizitelný majetek nevlastní, bude-li současně doloženo, že prohlášením konkursu se právní úkony, jimiž se dlužník majetku zbavil, stanou vůči konkursním věřitelům neúčinnými nebo že věřitelé (konkursní věřitelé) takovým právním úkonům dlužníka u soudu odporovali nebo odporovat hodlají (srov. § 16 odst. 1 zákona a § 42a o. z.).

(právní věta stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, sp. zn. Cpjn 19/98, k výkladu ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání XVII. – k § 6, § 15, § 16 zákona o konkursu a vyrovnání a k § 42a o. z.)

■ Ustanovení § 15 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 dovoluje uplatnit neúčinnost dlužníkovra právního úkonu podle § 15 odst. 1 uvedeného zákona vůči někomu jinému než prvnímu nabyvateli takto ušlého majetku od dlužníka jen tehdy, jde-li o dědice prvního nabyvatele – fyzické osoby nebo o právního nástupce právnické osoby z titulu universální sukcese.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 572/2006, uveřejněného pod číslem 99/2008 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.572.2006.1)

■ Právním úkonem úpadce, který ve smyslu § 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 328/1991 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2007 poškozuj e konkursní podstatu, je i kupní smlouva, kterou úpadce (jako prodávající) zpeněží po prohlášení konkursu majetek náležející do jeho konkursní podstaty za obvyklou kupní cenu, kterou nepředá do konkursní podstaty a použije ji pro vlastní potřebu.

(část právní věty rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. června 2008, sp. zn. 29 Odo 963/2006, uveřejněného pod číslem 110/2008 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2008:29.ODO.963.2006.1)

■ Uzná-li dlužník promlčený závazek co do jistiny, nemá to za následek uznání již promlčeného (jako celek) příslušenství, tvořeného úroky z prodlení. Uznání promlčeného závazku dlužníkem (§ 323 obch. zák.) není jednáním směřujícím ke zmenšení dlužníkov a majetku [§ 4a odst. 1 písm. a) zákona č. 328/1991 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2007]. Takovým uznáním dlužník rovněž na sebe nepřejímá svému majetku nepřiměřené závazky [§ 15 odst. 1 písm. d) uvedeného zákona].

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 29 Odo 1663/2006, uveřejněného pod číslem 86/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2008:29.ODO.1663.2006.1)

■ I. Právo uplatnit (zákonnou) neúčinnost právního úkonu podle § 14 odst. 1 písm. a) nebo podle § 15 zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007) se promlčuje v obecné tříleté promlčecí době počítané ve smyslu § 101 obč. zák. ode dne prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

II. V případě, že si účastníci smlouvy neúčinné ve smyslu § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb. (ve znění účinném do 31. 12. 2007) před prohlášením konkursu na majetek jednoho z nich poskytli navzájem peněžité plnění, popřípadě plnění, za něž jim přísluší peněžité náhrada, může se i po prohlášení konkursu ten z nich, který plnil ve větším rozsahu, úspěšně domoci jen vrácení toho, oč plnění, které sám poskytl, přesahuje plnění, které obdržel od druhé smluvní strany.

(právní věta rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2010, sp. zn. 29 Cdo 3680/2007, ECLI:CZ:NS:2010:29.CDO.3680.2007.1)

■ Právním úkonem dlužníka, jímž ve smyslu § 15 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky, může být i smlouva, kterou svůj majetek zatíží věcným břemenem.

(právní věta rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. února 2002, sp. zn. 13 Cmo 15/2001, ECLI:CZ:VSPH:2002:13.CMO.15.2001.1)

■ Věřitel nemá po zahájení insolvenčního řízení aktivní věcnou legitimaci k podání odpůrčí žaloby, kterou by se domáhal určení, že jsou vůči němu právně neúčinné právní úkony jeho dlužníka (§ 42a občanského zákoníku – zákona č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů); to platí i tehdy, jestliže svou pohledávku neuplatnil v insolvenčním řízení přihláškou a jestliže proto nemůže být pohledávka v rámci insolvenčního řízení uspokojena.

(právní věta usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. října 2014, sp. zn. 21 Cdo 2299/2013, uveřejněného pod číslem 34/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:21.CDO.2299.2013.1)

■ Právo podat odpůrčí žalobu, kterou se za podmínek stanovených insolvenčním zákonem odporuje právním úkonům dlužníka, má za trvání insolvenčního řízení vedeného na majetek tohoto dlužníka výlučně insolvenční správce. Přihlášený věřitel osobou aktivně věcně legitimovanou k podání odpůrčí žaloby není.

(právní věta usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013, sp. zn. 29 ICdo 3/2013, ECLI:CZ:NS:2013:29.ICDO.3.2013.1)

■ Na podání výše uvedené žaloby musí (chce-li zabránit uspokojení přihlášené pohledávky ze zajištění) reagovat insolvenční správce podáním odpůrčí žaloby (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona), kterou bude odporovat právnímu úkonu, jímž dlužník poskytl svůj majetek k zajištění. Nepodal-li by totiž (včas) takovou žalobu, nebylo by možno uvažovat ani o neúčinnosti právního úkonu dlužníka, jelikož tato se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o odpůrčí žalobě insolvenčního správce. V takovém řízení přitom tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně okolností zakládajících neúčinnost odporovaného právního úkonu dlužníka insolvenčního správce, jenž je také výlučně nositelem práva odpůrčí žalobu podat.

(z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněného pod číslem 113/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, ECLI:CZ:NS:2014:29.ICDO.14.2012.1)